

jeg bare roen og stillheten. Det er så godt å se alt det grønne rundt en og vite at det er liv i hver en kvist. De lever akkurat som meg. Jeg bøyer meg ned for å plukke en blomst, men stopper brått. Den lever jo den også. Det har jeg ikke tenkt på. Tenk om noen digre vesener som var minst ti ganger så store som meg begynte å ødelegge oss små mennesker. Men finnes det ikke slike digre vesener? Ikke slike som oss selvfølgelig, men er der ikke noe der ute i det store intet som er større enn oss mennesker? Noe må det da være. Men et menneskes tanker strekker bare ikke så langt at det kan tenke seg noe slikt. Kanskje er det det som er Gud, fordi *noe* må det jo være. Vi mennesker må ha noe å strekke oss etter, men må det være så høyt at tanken ikke skal nå det?

Det skjønner jeg ikke.

Denne lille blomsten skal få leve. Jeg skal ikke plukke den. Den skal få stå her til høsten kommer og den dør av seg selv.

Nå går solen bak det store fjellet og kjøligheten siger innover. Det betyr at dagen snart er slutt. Imorgen kommer atter en dag med sol og varme. Atter en dag hvor fjellet forhekser deg og du selv føler deg liten og ubetydelig overfor de store undere i naturen.

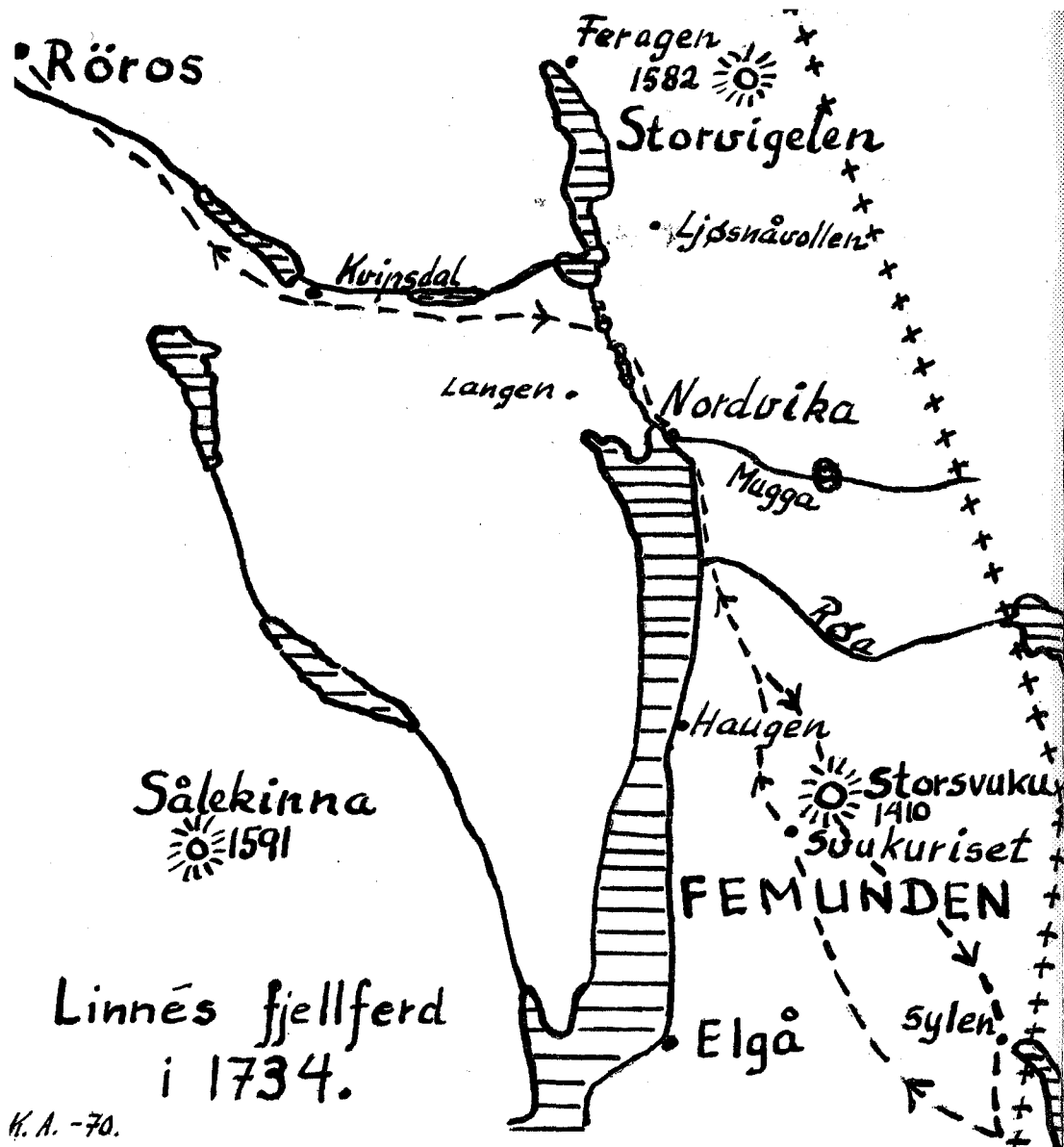
Carl von Linnés fjellferd til Røros i juli 1734

KRISTEN ASPAAS

«Få stora svenskar intaga en sådan plats i folkmedvetandet som Linné,» og han er også den første systematiske skildrer av sitt fedreland. Linné skrev for å opplyse. «Skrifarten är mycket enfaldig, och jag har gifwit fram sakerna helt kort,» sa han om seg selv som forfatter. Friskhet og presisjon preger hans reiseskildringer. Botanikeren, legen og økonomen samlet i sine dagbøker nyttige og «curieuse» opplysninger, som til sammen gir et detaljrikt og levende bilde av svensk land. Rikets stender sendte den lærde professor ut på flere reiser i Sverige, og han var også to ganger i Norge, først i Sørfold i Nordland i 1732, og så på Røros i 1734. Linné hadde for øvrig atskillig kontakt med Norge, særlig med biskop dr. Johan Ernst Gunnerus i Trondheim og andre naturvitenskapelig interesserte nordmenn, som sendte dyr og planter til den fra 1741 vel etablerte og meriterte professor i medisin og botanikk i Uppsala. Hans svenske arbeider er alltid blitt lest også utenfor ekspertenes krets, og i våre dager registrerer man en økende interesse for hans reisebeskrivelser. Det skyldes den appell Linnés bøker har til det moderne menneskets naturkjensle, og hans sans for å vekke leserens interesse og fantasi. I norsk litteratur har vi ikke noe tilsvarende verk før professor Gerhard Schønning førte år senere ble sendt ut på sin historisk-antikvariske reise i Trøndelag og Gudbrandsdalen.

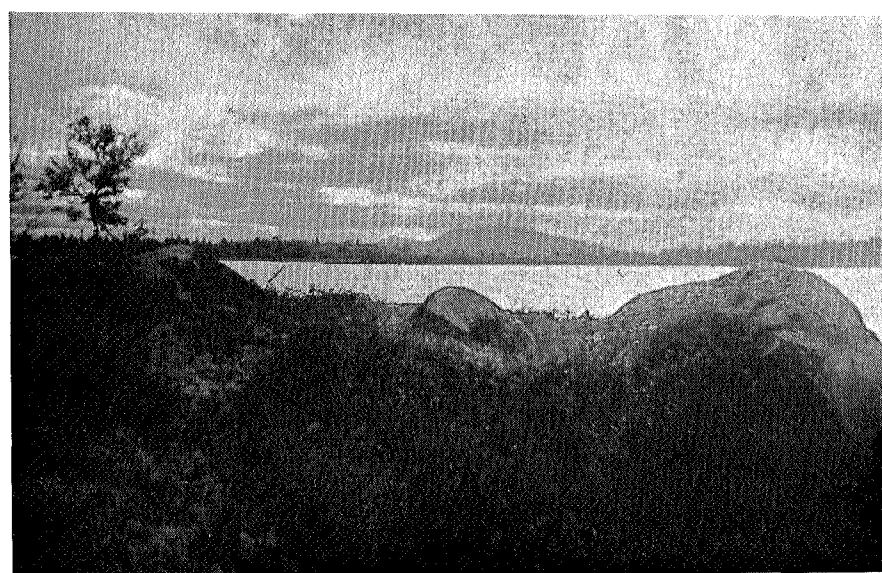
Linné øvde sterk innflytelse på norske forfattere av topografiske beskrivelser i 1700-årenes siste halvdel, han ble det store mønster for en systematisk arbeidsmåte.

I året 1734 fikk den 27-årige, lovende studenten Carl Linnæus i oppdrag av landshøvdingen over Dalarna å reise gjennom lenet for å notere ned ukjente naturrikdommer og gi råd om forbedringer av næringsveiene. Som reisefeller tok han med «7 av de för studier mest affecterade studiosi från Uppsala Academia,» og hver kveld rapporterte medlemmene av ekspedisjonen sine observasjoner til Linné, som førte dem til protokolls. Resultatet ble en foliant på 177

sider, «*Iter Dalecarlicum*,» (trykt i Stockholm først i 1889 og 1929). Boken er preget av Linnés sans for detaljer og hans evne til knapp karakteristisk, og for norske lesere er særlig skildringen av Femundsmarka av interesse.

Den 3. juli (gammel stil) 1734 red herrerne ut fra Falun på sin seks ukers tur, de hadde ti hester og rikelig med utstyr, bl.a. skrive-

Muggsjøen.

Kristen Aspaas

saker, mikroskop, kikkert, plantepapir og målestav. Reiseruten var lagt til Särna og Idre, og herfra dro de opp på fjellet. Her måtte de overnatte i setrer og fiskebuer, og de slet mye på turen. Men snaufjellet ble en stor opplevelse for de unge menn, og Linné skriver at folk som følte seg «illa qualificerad», burde dra til fjells og drikke snøvatn. Den 17. juli red følget fra Idre og opp på vidda, og deres første nattekvarter på fjellet var i noen fiskebuer ved Grövelsjön, den ligger både i Sverige og Norge, og det norske navnet er Gruvelsjøen. Ruten gikk videre over Salfjellet og rett på Forborgen, der de kom til en falkonerleir. Her lå hollandske og franske falkfangere, som skulle fange falker til de fasjonable rytterjaktene ved de europeiske hoffene. Så red følget langs Elgåhogna, ned i Revlingdalen, og opp mot Store Svukuen. Det var den gangen ikke noen gård ved Svukuriset, ellers hadde de vel overnattet der. Den store vidda mellom Svukuen og Femunden er lett å gå i godvær, men herrene kom ut for riktig ruskevær. På Falkfangerhøgda traff de igjen utenlandske falkefengere, det var store penger å tjene på denne fangsten, og disse ekspertene lærte ikke bort den edle kunst til nordmenn og svensker. Herfra svingte rytterne ned mot Femunden og rundet Røvola, vadde over Røa, og kom til den første gården i Norge, Nordvika. Her må vi huske at Linné og hans følgesvenner

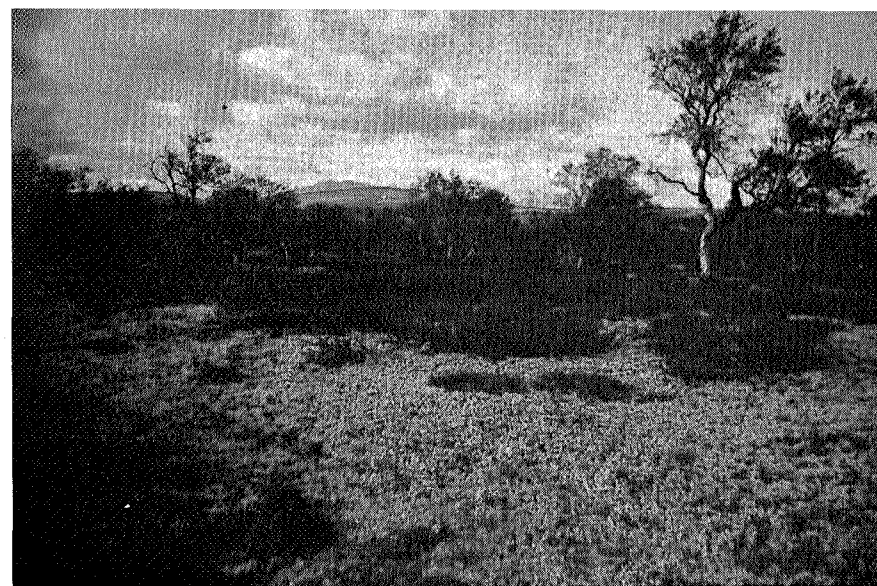

Femundsmarka — stein og reinlav.

Kristen Aspaas

til nå hadde reist på svensk mark. Etter 1645 gikk nemlig riksgrensen midt etter Femundsjøen til Røa, som den fulgte østover til Rogen og den gamle grenselinjen. Ved grenserevisjonen i 1751 ble den nåværende riksgrensen trukket 15-20 km øst for Femunden, eller midt mellom rikenes gamle pretensjonslinjer. Det var viktig for Norge å få igjen østsiden av Femunden, særlig for Røros Verk og dets trekoldrift.

Herrene var trette etter «7 skogsmils resa i sten på sten, pussar, berg och dalar,» og de tok en hviledag i Nordvika, der folket levde av «boskapsskötsel och kolning til Røros kopparbruk». Nå måtte ekspedisjonen dra til Røros for å skaffe ny proviant, og den dro mandag den 22. juli over Mugga og gjennom myr og skog nord for Femunden. Om kvelden kom de til gården Kvipsdal i Hådalen, der de overnattet, og neste dag red de inn i Røros. Her bodde de svenske studentene hos Bergstadens kondisjonerte, direktør Hans Bredahl, hytteskriver Henning Irgens, overstiger Leonhard Borchgrevink, en god tysk sjel, og bergkirurg Johan Paul Kleffel. Linné selv skal etter norsk tradisjon ha bodd hos overstigeren, for øvrig senere direktør ved Røros Kobberverk, der han holdt forelesninger i botanikk og mineralogi. Borchgrevinks sønn ble 2 år senere en av Linnés yndlings elever i Uppsala. Selve Bergstaden imponerte ikke

Ved Muggsjølia.

Kristen Aspaas

besøkende synderlig, den manglet jo totalt urtehager, men den bergverkskyndige Linné besøkte Storvarts gruve og smeltehytta.

Godt forsynt med ny proviant begynte herrene på tilbaketuren den 25. juli, dog hadde de fått brød med sand i melet, Linné mente det kom av norske kvernsteiner, eller simpelt bedrageri. De overnattet igjen på Kvipsdalen, dro neste dag over Mugga, og lå natten over i en koie ved Røa. Morgenen kom med finvær, og foran dem reiste Store Svukuen seg «lik en jätte bland pygmæos.» De red om Revlingkletten mot Sylvola, og overnattet i et eldhus ved Gruvelsjøen, der hvor nå gården Sylen ligger. Den 28. juli hadde følget sin siste fjellmarsj. Da solen gikk ned, kom de til Grøveldalsvallens fäbodar, lykkelige over å være kommet ned fra fjellet. Den 17. august red de inn i Falun, og en uke senere avsluttet Linné sin Iter Dalekarlicum.

Hva observerte så de svenske studentene under sin ferd i Femundsmarka sommeren 1734? Linné hadde håpet å finne en like rik flora som i de svenske lappmarkene, men her ble han skuffet. Det skyldes at Femundsmarka er bygd opp av næringsfattig sparagmitt, og det tørre innlandsklimaet; denne kombinasjonen gir fjell som er dekket av reinlav.

Linné skriver om utsikten fra Svukuen: «Altomkring sågos fjäll-dalarna hvita av mossa, med litet strödd ljung.» Han klager også over terrenget ved Femunden, og alle som har ferdes her, kjenner det ofte stygge ulendet med dødis-morener, stein og grus og store blokker. Som geolog er Linné den første som omtaler de nå så kjente strandlinjene i Nord-Østerdal — Femundområdet, de horisontale stripene etter siste istid og de bredemte sjøene.

Botanikeren Linné nevner plantene gullmyrklegg (*Pedicularis oederi*), og tyrihjelms eller lushatt, en farlig giftplante, rotstokken ble brukt til å utrydde fluer og lus. Ved Røros fant han arter som fjelltistel, fjellfrøstjerne og gulsildre, disse fjellplantene krever alle mer næringsrik jord.

I Femundsmarka kan vi den dag i dag vandre i Linnés fotefar, og finne landskapet så å si uforandret fra hin tid. Skritt for skritt kan vi følge den store mester og hans studenter på deres strabasiose fjellferd for 236 år siden, og bruke Iter Dalekarlicum som reisehåndbok. Og et slikt møte med 1700-tallets topografiske litteratur gir en følelse av selvopplevd kontakt med opplysningstidens mennesker.

Volsjøene mot Skedbrofjället.

Kristen Aspaas

Store Svukuen.

Kristen Aspaas

EN APPELL!

Trondhjems Turistforening har 7300 medlemmer, et bevis på at foreningen er populær og har mange venner. Det forbauser meg at dette ikke gir seg utslag i større oppmøte på generalforsamlingene. Man kan si at i det ligger et tillitsvotum til ledelsen, men jeg er sikker på at styret ville sette stor pris på et godt oppmøte for å høre medlemmenes mening om dagens problemer og få nye idéer for fremtidens opplegg for hytter og ruter. Det er store og ansvarsfulle beslutninger styret skal ta, og derfor bør medlemmene møte sterkere opp på generalforsamlingene og gi sin mening til kjenne!

Arne Falkanger